

ATILLA ATALAY • Eray

ATILLA ATALAY 1963 yılında İstanbul'da doğdu. 1978'den başlayarak on yıl boyunca *Gırgır* ve *Fırt* dergilerinde mizah öyküleri yazdı. İTÜ İnşaat Mühendisliği Fakültesi'ni bitirdi. 1989 yılında çalıştığı dergilerden ayrılarak *Hıbrır*, daha sonra *HBR Maymun* dergisinin kurucuları arasında yer aldı. Yazılarını halen *Leman* ve *Lemanyak* dergilerinde sürdürüyor. Atalay'ın yayımlanmış kitapları: *Uzulcacık* (1990), *Ebekulak* (1993), *Sıdka* (1994), *Civciv Kutusu* (1995), *Uyuyamadığım / Düş Kovalayan* (1996), *Menekşe İstasyonu* (1996), *Yalnızlık Aletleri* (1997), *Dup Dup Çedene* (1999), *Eray* (1999), *Hayaller Kâhyası* (2000), *Ağlama Dolabı* (2003), *Kişi Başına Bir Yalnız* (2006).

A. Atalay e-posta: erays@turk.net
sklhan@leman.com.tr
web: <http://www.atillaatalay.netfirms.com>

İletişim Yayınları 573 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 82

ISBN-13: 978-975-470-692-???

© 1999 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 1999, İstanbul (2000 adet)
2. BASKI 2000, İstanbul (500 adet)
3. BASKI 2006, İstanbul (500 adet)

KAPAK Latif Demirci

UYGULAMA Hasan Deniz

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ATILLA ATALAY

Eray

ERAYOLOJİ

Dil dizgesinin her katmanında belirli sayılarda dil birimleri bulunur. Buna karşın, bu dil birimlerinin sözcük ve tümce yaratma olasılığı oldukça çoktur. Ses dizgesinde, örneğin, belirli sayıdaki sesler yan yana gelerek binlerce, milyonlarca sözcük yaratabilir. Her dilin kendine özgü sözcük yaratma yöntemleri o dilin dilbilgisinde kural olarak irdelenir. Kurallar da belirli sayılardadır. Sözcükler birbiri ardına sıralanırken sözcük öbeklerini, sözcük öbekleri de belirli sayılarda kurallara dayalı olarak, sonunda tümcecikleri ve tümceleri oluştururlar. Dilbilgisi kuralları yalnızca dil içi etkileşimler sonucunda değil insanbilim, toplumbilim, ruhbilim, eğitim ve kültür gibi dildışı etkileşimler biçimlenir. İşte bundan dolayı dilin yaratma gücü yalnızca dil içi özelliklere bağlı olmayıp yukarıda değinilen dildışı etkiler sonunda değer kazanır.

Konuya dilbilgisi açısından bakıldığı zaman, dili konuşan bireyler, koştukları dilin dilbilgisi kurallarına uygun biçimlerde tümcelerini ve sözcüklerini kurarlar. Oysa bireyler dilbilgisi kurallarına zaman zaman uymayabilir. Dil dizgesinin dışında, dilin her katmanında birtakım özel kullanımlar bulunabilir. Bireyler yaşamları boyunca dili her zaman dilbilgisi kuralları uygunluğunda kullansalardı, bu dil kullanımları, belli mantıksal ve matematiksel dizgeler yüklendikten sonra, bu dizgelerin uygunluğunda belli değişkeler üreten bilgisayar iletişimlerinden farklı olmayacaktı. Özellikle anlambilim alanında görülen değişkenlikler, dil kullanımlarının sınır

tanımsızlığını belirtmek bakımından çok ilginçtir. Dilin en önemli özelliklerinden biri olan yaratıcılık ve yaratma yeteneği, insanı, konuşan bir hayvan olarak yalnızca diğer hayvan türlerinden değil, belli bir dizge yüklenmiş makinalar olan bilgisayarlardan da ayırır. Bu çok doğaldır, çünkü dilin yaratma gücü, hem dil dizgesi içinde, hem de bu dizgenin dışında sonsuz olanak ve olasılıklar aracılığıyla dil kullanımı sağlar.

Dildeki sonsuz olasılık ve olanaklar birtakım belli kurallara bağlıdır. Sonuç olarak, dilin kuralları vardır, ama yaratma gücünün yoktur. Dil kuralları çalışıp öğrenilebilir ama yaratma gücü kişinin kendi doğasından gelen bir yetenek olduğu için belli kuralları yoktur. (Carter ve Nash, 1990: 176) Dil kurallarına bağlı kalmayan yaratma gücü, yeni oluşumları dilin her katmanında ortaya çıkarabilir. Yaratılan yeni oluşumlar eğer dil dizgesi içindeyse, bireyler onları yadırgamazlar. Dizge dışı kullanımlar ise yadsınır, çoğu zaman da gülünür. Zaten gülmecenin dil ve dil kullanımı alanında işte bu yüzden çok sık oynamalar görülmektedir. İnsanlar yadırgadıkları dil kullanımlarına gülere tepki gösterirler. Gülmek, bir çeşit alay etmektir ve alay etmek de bir çeşit tepki göstermektir. Ruhbilim, insanın yadsıma ve şok durumlarında, bir boşalma içgüdüdü nedeniyle güldüğünü varsayar. Alışılmamış biçimler ve birimler, oluşumlar yaratan gülmece alanında çoğu zaman işte bu yüzden olağanüstü dil yaratıcılığı görülmektedir. Kim bilir, belki de insanoğlu, dil dizgelerinin çeşitli katmanlarındaki sınırlı sayıdaki dil birim ve kurallarına başkaldırmak, yeni birim ve olgular yaratmak istediği için, gülmece dil ile belki daha çok oynamaktadır.

Aşağıdaki incelemede, gülmece yazarlarından Atilla Atalay'ın HIBİR Dergisi'nde 1986 yılından beri her hafta yayımlanan ERAY köşesindeki yazıları konu edilmektedir. Atalay, Eray'da, Eray adındaki kahramanıyla, okuyucularıyla bir iletişim kurmaktadır. Yalnız, bu iletişimin kurmaca mı, yoksa gerçek mi olduğunu kesin olarak bilmiyoruz. Eray'daki iletişim ne çeşit bir iletişim olursa olsun, dil kullanımı bakımından incelemeye değer bulunmaktadır, çünkü bu köşede dilin, dil dizgesi içindeki kullanım ve değerlerine ek olarak, dil dizgesi dışındaki değer ve kullanımları oldukça sık görülmektedir. Gülmecenin amaçlarından biri, olağan ve alışılmış olayları, olağanüstü ve alışılmamış biçimlerde vermekse, Eray'daki alışılmamış dil kullanımları da gülmece açısından olağan görülmektedir.

Eray köşesinin yazarı, düşsel olarak, Atilla Atalay değil, Eray'ın kendisidir. Bir başka deyişle, Atalay, okuyucularıyla iletişimi Eray adında ki düşsel köşe kahramanıyla yapmaktadır. Derginin bu köşesinde Eray, çoğu zaman okuyucularına bir öğretmen gibi sorular sorup yanıtlar almakta, gerektiğinde onları ödüllendirmekte, ya da cezalandırmaktadır. Eray'ın soruları gerek dil, gerek mantık bakımından, Eray'ın kendi deyişle, "... akıllara sığmayan, transrasyonel sınıflandırılmaz oluşum, mantık ötesi biyolojik ve elektrostatik olgu..." bu sorulara gelen yanıtlar da insanın dil ve mantık "metabolizma"sının kolay kolay kaldıramayacağı oluşumlardır. Eray'ın sadık uşağı Sebastian'dır. Eray ne kadar olağanüstü bir "yazar"sa, Sebastian da onun tam tersine, "negatif zekalı" bir uşaktır. Eray'a aşırı derecede tutkun olan bir "sevgili"si vardır. Eray'ın "*Piranha Manita İncigül Tantana*" dediği bu kız alabildiğine şişman, peltek konuşan, Eray gibi "*Hiperkülade*" ve "*anormarvıls*" derecede olağanüstü bir insandır. Eray ondan kaçtıkça, İncigül ona yapışır. Bazen İncigül, Eray'a fotoğrafını gönderir ve arkasına "*Tana bu haf-ta da yataкта tekilmiş tuh bi pozumu gönderiyorum.*" yazar. Eray kızdan yakınır: "*Bu karı anca nehir yatağına sığar... Sanıyorum fotoğraf çektiirmek için Kızılırmağı zorla yatağından kaldırdı... Ulan kim tıktı bu kızı bana yaa... Hangi boyutta günah işledim, ne suçum vardı, oh my Rab!*" (Hibir, Sayı: 39)

Eray, bir köşe yazarı olarak, sorduğu sorulara beğendiği yanıtlar alınca, okuyucularına lordluk, dükalık, düşeslik, beylik, düklük, viyadüklük, vb. gibi ünvanlar da verir. Onlara yazı başlarında "*Kitlelerin daniskası*", "*Erayınperver camiam*", "*Nassınız Erayıklar...?*", "*Melankolikolisi*" gibi adlarla seslenir, kendisini sevdiklerinden dolayı bazen derginin kapak sayfasını 'Ben bir Erayınman oldum', 'nükleer' başlığıyla (!) açmak ister. Yazılarında aşırı biçimlerde yaptığı dil sapmalarının bilincindedir. Bundan dolayı, aklına geldikçe "... kullandığım cümle düşükleri (düşük cümle, cenin, prematüre) için özür dilerim" der.

Hibir'da Eray'a ayrılan tek sütunluk bir yer, Eray'ın, dolayısıyla Atilla Atalay'ın dil kullanımını tam olarak gösteremeyeceği için, bu incelemede birden fazla Eray yazısı gözönüne alınmıştır. Bir yazarın deyiş (style) yeteneğini araştırmak için dar boyutlu bir kesitten daha çok, geniş zamanlı ve çerçeveli bir dönemin içindeki dil yeteneğini incelemek daha verimli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Eray, okuyucularıyla bir iletişim kurduğu için dilbilim alanında bir söylem (*discourse*) konusu oluşturmaktadır. Bu bakımdan, yapılacak olan bir incelemenin de söylem alanındaki niteliklere dayandırılması gerekmektedir. Bundan dolayı, bu incelemede ele alınan yöntemler, söylem çözümlemesiyle ilgili söylem değişlerini (*discourse style*) içermektedir.

Atalay'ın Eray'ındaki söylem çeşitlerinde durum bağlamı (*context of situation*), her söylem çeşidinde olduğu gibi, yazarın düşünce yapısı (ideology) ile sıkı sıkıya ilgilidir. Eray köşesindeki tüm yazılar, Hıbrı'da çalışan "muazzamteşem", "ilginçtüel", ve aynı zamanda "anormalkulade" bir insan olan Eray'ın tüm düşüncelerini yansıttığı için, bu kendine özgü düşünce yapısı olan dünyayı, kendilerinden "manyakötesi mektuplar" aldığı okuyucularına nasıl yansıttığını anlamak zor değildir. Verdiği yanıtlardan dolayı hasta olan okuyucularına Eray, "International Hospital Hastanesi Erayşilürji Bölümü'ne" gitmelerini önerir.

Söylem ve söylem değiş çözümlenmelerinde ilk ele alınacak olan söylem alanında (*field of discourse*) iki durum olgusu vardır: 1-Ortam (*Setting*), 2-Konu (*Topic*), ya da birbiri ardısıra gelen konular. Ortam, söylemin geçtiği yer ve mekandır. Konu da yazarın tasarlayıp sözünü ettiği fikirlerdir. Eray'daki ortam, yazarın yazılarını yazarken içinde bulunduğu dergi yönetim yeridir. Eray masasında okuyucularıyla iletişim kurmaktadır. Yazılarında da o andaki düşünceleri vardır. Buradaki ortamı ikiye ayırmak daha doğru olmaktadır: a-Birincil ortam (*Immediate setting*), ve b-Geniş ortam (*Wider setting*). Bu duruma göre birincil ortamda Eray, dergi yönetim binasında okuyucularına o anda yazılar yazar, okuyucuları da Eray'ın o yazdıklarını okurlar. Geniş ortamda ise okuyucular Eray'ın yazdıklarını okuduktan sonra onların etkisi altında kalırlar. Yazarın düşünce yapısı, geniş ortamı pek gözönüne almadığı için *International Hospital Erayşilürji Bölümü* bu yüzden açılmıştır belki de, çünkü Eray'ın okuyucuları, yazarın kendisi gibi, büyük olasılıkla tam anlamıyla hastanelik insanlardır.(!) Birincil ortamlarla geniş ortam arasında kesin bir ayırım çizgisi yoktur. Bu yüzden Eray'ı okuyanlar, yazıları okuduktan sonra mı hastanelik olmuşlardır, yoksa ancak hastanelik insanlar mı Eray'ın okuyucuları olurlar, belli değildir. Ancak her iki durum da Eray'ın yazılarında sözünü ettiği olay ve durumlarla doğrudan ilgilidir.

Söylem alanındaki durum ve konular, gerçek ve kırgısal (*practical*), ve düşsel (*imaginary*) olarak ele alınabilir. Eray'ın yazılarındaki olaylar, konu gülmece olduğu için, gerçek mi, düşsel mi pek belli değildir. Her hafta çıkan yazılarda Eray her ne biçimde olursa olsun okuyucularla bir iletişim kurmak istediği, kurduğu, ya da kurar gibi görüldüğü için durum ve konum gerçek varsayılabilir.

Söylem çözümlemesinde ikinci olarak ele alınan söylem deyişinde (*tenor of discourse*), söylemi yapan kişinin ve kişilerin etkileşimleri, bunların toplumsal rolleri ve durumları, kişisel davranış ve girişimleri ele alınır. Söylem deyişlerinde insanlar fikir tartışmasında bulunur, birbirleriyle uzaktan yakından ilişki kurarlar ve söylemlerinde kendi fikirlerini savunurlar. Eray, okuyucularla sağladığı iletişimde, çoğu kez gerçek ve mantık bakımından olağan olmayan konu ve konulara değişir. Eray'da, okuyucularına karşı bir üstünlük, önderlik duygusu vardır. Bunu hemen her yazısında dile getirir: "*Zihinsel böbürlü lideriniz Eray (zekasıyla böbürlenen lideriniz Eray)*", "*Erayınmanlar camiasının tartışılabilenemeyen kuşkusuz efendisi Eray.*" Yönetim biçimi cumhuriyet olan devletlerde geçerliliğini artık yitirmiş olan ünvanları, yazı ve davranışlarını beğendiği okuyucularına verecek kadar kendini herkesten üstün ya da soylu görür. Okuyucularının kendisine sevgi ve övgü dolu mektuplar göndermesinden hoşnuttur: "... *gösterdiğiniz devlerde ilgi yine beni galaksilere fırlattı....*" Yer darlığından dolayı yayınlamadığı mektuplar için de kendine özgü bir özür dileme biçimi vardır: "*Bir kısmını belleğimin şirinlikler departmanına kaydettim ama yayınlamadım*" Zaman zaman bu övgülerini kendi bilinç dünyasında kurmuş olduğu dil dizgesindeki birimler doğrultusunda kullanır: "*Fırlamalık aleminin en şugır tartışılmazı ulu insan...*" Bazen okuyucularının yazılarına kızar, ya da onların yaptıklarından ders alınmasını ister: "*Erayınman-yak Şenol'un mektubunu okuyup ibret ve diazem (müsekkin) alınız*" Eray'ın olağandışı düşünce yapısı (ideology) ve davranışları kendisini de etkiler. O da bunun bilincindedir. Durumunu "*Beynim konkordato durumunda (iflas)*", ve "*Sinirlerim lambada yapıyo (oyynamak)*" diyerek açıklar. Normal insanlarla olan ilişkisinde onlara kızdığı zamanlar "*Şimdi alırım seni bilincimin altına, psi psine ezilirsin. Deli psikolog.*" ve "*Doktor bilincinin altında mahzur kalmış*" diyecek kadar dil katmanlarındaki kesitsel kullanımları ve çağrışımları birbirine karıştırır.

Eray, okuyucularıyla olan iletişimini, kendisi olmadığı zamanlarda telesekreteriyle sağlar. Bazen sadık uşağı Sebastian, telesekreterdeki notları efendisi Eray'a iletir. Böylece Eray'ın hem bir telesekreteri, hem de bir "kölesekreteri" vardır. Eray, okuyucularıyla ilişkilerinde yer yer kibar dır da... Bilinci yerindeyken onları yazılarında ağırlamaktan geri kalmaz: "Sizi hemen şöyle mevzuuya alayım", "Sizi hemen yazıya alıcam". *Buyrun...* lyi olduğu zamanlar okuyucularını selamlaması da oldukça candandır: "Hepinize hiss ve kissler...", "Doğan, histim sana, kal sağlıcak la...", "Muck you", "Hepinize his yaptım kitlem", "Bakın şirin kitleli...", "Hepinize sevgi dolu saygılar efendim...", *Selaminmanlar...*, "Tebrikite rim!", "Merhabaica kitlem!". Bütün kibarlığına karşın davranışlarında gene de ölçülüdür, çünkü okuyucularla fazla yüzgöz olmak istemez. Bu özelliği, uşağı Sebastian'a verdiği emirlerde bellidir: "Okuyucuların fişini çekiver... His ve kiss... Muck you!", "Sebastian... Kitleme kapıyı göster...", "Sebastian, kov onları...", "Sebastian, okuyucuları sepetle...", "Sebastian... Yazı bitti... Kov onları...", "Sebastian! Onlara sevgi ve kapı göster... Bye bye... Bye be... Hadi gidin...!"

Kızdığı zamanlar, azarlamaları olağan dil kullanımlarının dışında olduğu için ilginçtir: "Deli rakun!", "Pis tazi", "Rezil fok!", "Bana nasıl parti çekersin lan bakteri...!", "O sırada saman yığınınına girmeseydim görürdün sen kıl dibi..."

Eray'ın söylem deyişi (tenor/manner of discourse), yakın çevresinde Sebastian ve Piranha Manita Incigül Tantana'ya; uzak çevresinde de okuyucularına olan davranış ve konuşmalarıyla ortaya çıkarılabilir. Yazılarında Eray çoğunlukla Sebastian'ın davranışlarını gülmece konusu eder. Sebastian konuşan bir birey olarak değil, davranışlarda bulunan bir nesne olarak akıllara yerleşir. Buna karşın Piranha Manita Incigül Tantana hem konuşan, hem de çeşitli gülünç davranışlarda bulunan bir birey olarak göze çarpar. Eray, Incigül'ün konuşmalarını onun söylediği gibi, /s/ leri /t/ biçiminde peltekleştirerek yazıya alır. Söylem alanında, bir kim senin sözce değerlerini yansıtmı biçimi bakımından Eray'ın bu çabası anımsanmaya değer bulunmaktadır. Yazıları dergide yazan kendisi olduğu için yazılardaki başlıca söylem rolü kuşkusuz kendisindedir. Söylem deyişi de kendisinin özelliklerini yansıtmaktadır. Bunlara koşut olarak da Eray'ın her yazısında, gereğinde hemen kızan, gereğinde azarlayan, sevinen, üzülen, cezalandıran, ödüllendiren değişken kişisel ruh du-